

”När näthatet blir ett hot mot demokratin”

- en kvalitativ studie om ledarskribenters upplevelser av näthat

Medie- och kommunikationsvetenskap C

Examensarbete, 15 hp

Författare: Josefin Andersson

Handledare: Eric Carlsson, institutionen för kultur- och medievetenskaper

Umeå universitet, höstterminen 2016

Abstract

Titel: When online hate becomes a threat to democracy

- a qualitative study about editorial writers experiences of online hate

The aim of this study has been to, through an intersectional gender perspective, identify how interviewed editorial writers at Swedish newspapers experiences, and are affected by, online hate and how the effects of online hate could have consequences for the democratic function of journalism. This has been done through qualitative interviews with eight editorial writers from different Swedish newspapers, four female and four male, two of which has another ethnic background than Swedish. The theoretical framework for the study has been intersectional gender theory, the theory of participatory culture and Sara Ahmed's theory of the link between emotion and rhetoric. The results of the study are categorised into four different themes: "Racist online hate", "Sexist online hate", "Emotional online hate" and "Consequences of online hate". The results show that female editorial writers with another ethnic background than Swedish are getting an disproportionate amount of racist and sexist online hate because of their gender and ethnicity. Further, the study shows that female editorial writers are exposed to sexism which is something that is absent in the online hate directed towards the male writers. The male editorial writers tends to reduce their experiences of online hate, even though some of them are or have been exposed to aggravated libel, on the grounds that female colleagues are worse affected. The study shows that subjects that trigger online hate are integration, feminism, national security and Romany beggars. The consequences of online hate that the editorial writers identifies are very individual. The ones that are worst exposed tell stories about personal consequences such as fear of safety in public, need of protected identities and self-censorship. The ones that don't consider themselves very affected by online hate talk more about societal consequences such as the threat of online haters tone becoming the norm on the internet, the need of common guidelines for social media, and a threat against the freedom of speech. The conclusion of the study is that the experiences of online hate is very individual for the editorial writers, but there are clear structures that shows that women and persons with another ethnic background than Swedish are exposed to sexist and racist online hate. Some subject are triggering for online hate and there are consequences, such as self-censorship, that can be seen as threats to democracy and freedom of speech.

Keywords: social media, online hate, hate speech, editorial writer, journalism, media, democracy, freedom of speech, gender, race, ethnicity, participatory culture, sexism, racism, emotional rhetoric

Innehållsförteckning

1.0 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Bakgrund	5
2.0 Tidigare forskning	6
2.1 Härskartekniker i sociala medier	6
2.2 Sociala medier och (falska) nyheter	6
2.3 Sociala mediers roll i demokratin	7
2.4 Etiska aspekter vid kvalitativa studier	8
3.0 Teori	9
3.1 Intersektionell genusteori	9
3.2 Deltagarkultur	11
3.3 Teori om emotion och retorik	12
4.0 Metod	14
4.1 Kvalitativa intervjuer och genomförande	14
4.2 Urval, material och avgränsning	15
4.3 Tematisk analys	16
4.4 Metoddiskussion	17
5.0 Resultat och analys	19
5.1 Rasistiskt näthat	19
5.2 Sexistiskt näthat	22
5.3 Emotionellt näthat	26
5.4 Näthatets konsekvenser	29
6.0 Slutdiskussion	33
6.1 Förslag på fortsatt forskning	34
Källförteckning	35
Bilaga 1. Intervjuguide	39

1.0 Inledning

Som opinionsbildare ska man tåla mycket. Hårda ord och tuffa debatter. Att folk blir förbannade, och tycker extremt illa om ens åsikter och till och med en själv. Men när ilskan går över till hot om våld har en gräns passerats. I dag har vi börjat vänja oss vid en situation där rädsla för våld riktat mot en själv eller den nära familjen är ett pris journalister, politiker och debattörer tvingas att betala.

Citatet ovan är taget ut Karin Petterssons ledarsida i Aftonbladet den 10 april 2013 som är skriven efter att ett dödshot som riktats mot en kollega via mail lett till åtal. Näthat har blivit ett utbrett och aktuellt ämne i den digitala värld vi lever i idag. Intåget av sociala medier och nätforum har gett obegränsade möjligheter för medborgare att kunna kommunicera och dela sina åsikter med en allt större publik och i allt fler kanaler. Flera granskningar av näthat har gjorts under de senaste åren, till exempel Uppdrag Granskning som intervjuat offentliga kvinnor och män som utsatts för näthat i sina jobb (SVT, 2013). Granskningen visade att män och kvinnor hade olika upplevelser av näthat. Kvinnorna fick, förutom hot om våld, i högre utsträckning än män utstå näthat med sexuellt innehåll. Männen fick hot om våld riktade mot både sig själva och sina anhöriga. Många av dem som uttalade sig var journalister. Att undersöka näthat riktat mot journalister är viktigt. Om näthatet går så långt att enskilda journalister censurerar sig själva eller i värsta fall slutar arbeta med journalistik blir det i förlängningen ett hot mot demokratin. I denna studie vill jag belysa en speciell grupp inom journalistiken, nämligen ledarskribenter. Ledarskribenters texter är åsiktsbaserade och politiska, vilket gör att de till skillnad från nyhetsjournalister delar med sig av sina personliga åsikter och på så sätt blir en måltavla för personer som näthatar. I denna studie görs en jämförelse för att se om ledarskribenternas kön och etniska bakgrund har betydelse för den typ av näthat de får utstå. Målet med studien är att ta reda på hur verksamma ledarskribenter från olika typer av svenska tidningsredaktioner påverkas av näthat i arbets- och vardagslivet samt att genom ett intersektionellt genusperspektiv ta reda på hur upplevelserna skiljer sig åt mellan män, kvinnor och skribenter med annan etnisk bakgrund än svensk.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att ur ett intersektionellt genusperspektiv studera hur tillfrågade ledarskribenter vid svenska tidningar upplever och påverkas av näthat, samt att resonera kring vilka konsekvenser näthatet kan ha för journalistikens demokratiska funktion.

Utifrån syftet har följande frågeställningar formulerats:

- Hur påverkas de tillfrågade ledarskribenterna i sitt arbets- och privatliv till följd av näthat?
- Vilka ämnen upplever de tillfrågade ledarskribenterna som triggande för näthat?
- Hur skiljer sig ledarskribenternas upplevelser av näthat åt beroende på kön och etnisk bakgrund?
- Vilka konsekvenser och följder ser ledarskribenterna av näthatet?

1.2 Bakgrund

För att ge en kontext till två i studien genomgående förekommande begrepp följer här ett bakgrundsavsnitt med beskrivning av vad yttrandefrihetsgrundlagen och fenomenet näthat innebär.

I Sverige gäller yttrandefrihetsgrundlagen. Lagen ger alla individer rätt att fritt uttrycka sina åsikter i text, TV, radio, sociala medier och andra medieformer. Lagen ger dig även rätt att vara anonym när du delar dina åsikter i olika medier. Brott mot yttrandefrihetsgrundlagen kan bland annat vara hets mot folkgrupp, förtal eller olaga hot (Riksdagen, 2016).

Juridikinstitutet definierar näthat på följande vis: ”Näthat utgörs av hat och kränkningar på internet vilket inkluderar kränkande e-postmeddelanden, sms, publicering av kränkande kommentarer, skällsord, bilder, s.k. ”facerape” men också delning av sådan information, utan att själv ha varit den som skrivit.” (Juridikinstitutet, 2016). Allt näthat är dock inte olagligt utan skyddas av gränsdragningen till yttrandefrihetsgrundlagen. Enligt en studie från Brottsförebyggande rådet (2015) ledde endast 4% av de anmälningar som fanns med i studien till åtal, detta trots att ”I juridiskt sammanhang omfattar näthat [...] bl.a. förtal, förolämpning, ofredande, sexuellt ofredande och olaga hot.” (Juridikinsitutet, 2016).

2.0 Tidigare forskning

I detta kapitel kommer jag att gå igenom tidigare forskning som på olika sätt går att koppla till min studie. De första tre används som inspiration och verktyg för analys medan den fjärde varit till god hjälp när jag gjort mina etiska överväganden med hänsyn till intervjupersonernas integritet.

2.1 Härskartekniker i sociala medier

I min uppsats vill jag ur ett intersektionellt genusperspektiv synliggöra strukturer och makthierarkier som förekommer i näthat som riktas mot ledarskribenter. Annakarin Nyberg och Mikael Wiberg beskriver i sin artikel "Sociala medier, ett nät av härskartekniker" (2015) hur de klassiska härskarteknikerna idag flyttat ut på nätet och in i sociala medier. De har genom kvalitativa intervjuer med personer som är aktiva i sociala medier identifierat hur teknikerna "osynliggörande", "förlöjligande", "undanhållande av information", "dubbel bestraffning", "påförande av skuld och skam", "våld och hot om våld" samt "objektifiering" tar sig uttryck i dagens sociala medier. Denna artikel har varit väldigt intressant för min studie då jag belyser och tolkar vilken typ av näthat ledarskribenter med olika bakgrunder får utstå. Nyberg och Wiberg beskriver härskarteknikerna som uttryck för maktrelationer och kulturer, där vissa saker sker omedvetet medan andra är systematiska och organiserade (Nyberg, Wikberg, 2015:2). De beskriver vidare hur sociala medier förstärker härskarteknikerna som förut förekommit mellan individer, men idag fått arenor med långt fler deltagare som möjliggör för nya sätt att skapa grupperingar, hierarkier och inre cirkel (Nyberg, Wiberg, 2015:3). Just detta med mer eller mindre organiserat utövande av härskartekniker kommer jag att återkomma till i analysen. I övrigt har artikeln varit behjälplig för att identifiera vilka typer av härskartekniker som ledarskribenterna berättar om i intervjuerna.

2.2 Sociala medier och (falska) nyheter

Näthat med sociala medier som plattform och det faktum att många idag får sina nyheter via sociala medier hänger ihop. Ett problem som uppstått och som fått mycket uppmärksamhet i medier på senare tid är hur lätt falska nyheter kan spridas i sociala medier. Det pågår just nu en debatt om vilket ansvar plattformsägare som till exempel Facebook har i spridandet av de falska nyheterna (Horvatovic, SVT Nyheter, 2016). "Filterbubbla" är ett relativt nytt ord som förekommer i debatten och betyder att algoritmer i sociala medier skapar "bubblor" där vi nästan uteslutande ser sådant som vi själva "gillar" och där annat samtidigt sällas bort (Pariser, 2011:6). Dessa filterbubblor och algoritmer gör att de som näthatar och sprider falsk information om personer eller händelser

befinner sig i en miljö på sociala medier där deras verklighetsuppfattning bekräftas och sällan sägs emot. Ett aktuellt exempel är valet i USA där det visat sig att falska nyheter spreds i stor utsträckning och kan ha påverkat väljarna, men granskningar visar att problemet är globalt (Connolly, mfl, The Guardian, 2016).

Artikeln ”Identifying and Verifying News through Social Media” (Schifferes, mfl, 2014) är skriven av ett flertal brittiska forskare i journalistik och digitala medier och studerar ur en brittisk kontext det ökande användandet av sociala medier som nyhetskälla både för privatpersoner och journalister. Artikeln behandlar journalisters sökande efter nyheter i sociala medier och problematiken kring att som journalist kunna sälla i det som är riktig information och det som är falskt. Vidare redogörs för ett antal redan existerande digitala verktyg, och utveckling av sådana, som journalister kan använda sig av för att filtrera bort källor som är kända för att sprida desinformation. Avslutningsvis diskuteras hur framtida samarbeten mellan journalister, IT-ingenjörer och samhällsvetare kan leda till utveckling av bättre och mer specifika verktyg för filtrering av innehåll i sociala medier (Schifferes, mfl, 2014:406-416). Artikeln är intressant för denna studie såtillvida att svårigheterna med att identifiera falsk information i sociala medier inte bara är ett problem för yrkesverksamma journalister utan även för privatpersoner. Att man idag med lätthet kan skapa falska nyheter och få stor spridning för dessa är en del av problematiken kring näthat. Genom falska nyheter kan till exempel förtal som behandlar enskilda journalister eller skribenter spridas i forum där algoritmer och filterbubblor gör att informationen inte ifrågasätts.

2.3 Sociala mediers roll i demokratin

I studien ”Technologies of participation: Community news and social media in Northern Sweden” intervjuar Eric Carlsson och Bo Nilsson yrkesverksamma journalister i norra Sverige om hur de ser på deltagande i sociala medier i förhållande till det journalistiska arbetet (Carlsson, Nilsson, 2016:1113). Studien är intressant för mig eftersom jag studerat hur ledarskribenter ser på deltagarkultur och näthat i sociala medier och hur de anser att det påverkar dem i arbets- och privatlivet. Carlsson och Nilsson identifierar tre teman i sin studie; ”Deltagande som marknadsiering”, ”Deltagande som produktion” och ”Deltagande som demokrati” (Carlsson, Nilsson, 2016:1117-1124). Ett av de teman som identifieras i analysen av intervjuerna är särskilt intressant för min studie; ”Deltagande som demokrati”. Journalisterna visar sig se på deltagande i sociala medier som både ett fenomen med demokratiserande effekter och samtidigt ett hot mot demokratin (Carlsson, Nilsson, 2016:1121). Flera av journalisterna nämner den arabiska våren och kriget i Syrien som exempel på när ”vanligt folk” med hjälp av sociala medier når ut med

information som leder till att krigsbrott och diktaturer avslöjas. Sådana exempel ses som bra för demokratin och sociala medier är verktyget (Carlsson, Nilsson, 2016:1122-1123). Men samtidigt framkommer motstridiga argument som får sociala medier att framstå som ett hot mot demokratin. Bland annat nämns hatisk och rasistisk ton som något som gör att en av informanterna inte längre orkar ta del av kommentarer som kommer till tidningen. Ett annat exempel är att källkritik inte anses tillämplig i tillräckligt stor utsträckning och att människor idag har en benägenhet att dela nyheter som inte är sanna (Carlsson, Nilsson, 2016:1122-1124). I detta ser journalisterna sig själva som företrädare för demokratin, de ser det som sin uppgift att genom objektiv och kvalitativ nyhetsjournalistik överrösta falska nyheter och ge medborgare en plattform för demokratisk debatt (Carlsson, Nilsson, 2016:1124). Min studie har flera likheter med Carlsson och Nilssons i den bemärkelse att den genom kvalitativa intervjuer ämnar studera hur en viss grupp inom journalistiken ser på och påverkas av deltagande i sociala medier, eller mer specifikt näthat.

2.4 Etiska aspekter vid kvalitativa studier

Anette Forsberg diskuterar och problematiserar i sin avhandling ”Sorgens avtryck. Erfarenheter av medverkan som sörjande i journalistik om brott och olyckor.” (2015) etiska aspekter vid kvalitativa intervjuer som behandlar känsliga ämnen. Detta har varit en bra inspirationskälla för mig när jag tagit beslut om hur och varför vissa uppgifter bör eller inte bör tas med när det handlar om mina intervjupersoners integritet. Det näthat och de hot som riktats mot personerna i min studie är personliga och kan i en del fall även ha att göra med intervjupersonens anhöriga, så av dessa skäl är det viktigt att diskutera integriteten och se till att i förväg informera informanterna om hur deras personuppgifter kommer att behandlas. I sin avhandling har Forsberg studerat personer som varit med om att en anhörig plötsligt avlidit till följd av brott eller olyckor och sedan uttalat sig i medier. Fokus i avhandlingen ligger på hur intervjupersonerna uppfattat mötet med journalister när de själva befunnit sig i sorg och chock (Forsberg, 2015:17). Forsberg diskuterar utförligt de publicistiska och etiska val hon gjort med hänsyn till informanterna, bland annat skriver hon att hon uteslutit uppgifter som kan identifiera personen, att hon valt att använda fingerade namn i analysen och reflekterat kring sin roll som forskare när personerna pratar om svåra och känsliga ämnen. Forsberg har själv en bakgrund som journalist vilket hon reflekterat över som både för- och nackdel (Forsberg, 2015:86-87). Allt detta har varit till hjälp för mig i arbetet med etiska val och hur jag presenterar mina intervjupersoner. Mer om detta går att läsa i senare avsnitt.

3.0 Teori

I följande avsnitt kommer jag att redogöra för ett antal teorier som används som ramverk i analysdelen av studien. Jag kommer att resonera kring på vilket sätt dessa teorier kopplas till min studie och varför de är relevanta. Kapitlet inleds med intersektionell genusteori, fortsätter sedan med deltagarkultur och avslutas med teori om kopplingen mellan emotion och retorik.

3.1 Intersektionell genusteori

Genomgående i denna uppsats tillämpas ett genusperspektiv. Genusteoretiker menar att könen, mannen och kvinnan, är socialt konstruerade och inte medfödda. Inom medie- och kommunikationsvetenskap används genusteori bland annat för att analysera hur femininitet och maskulinitet framställs och upplevs i medier (Jarlbro, 2006:120). Forskning visar att offentliga män och kvinnor bedöms på olika sätt även om de har likvärdig kompetens (Jarlbro, 2006:58-64). Kvinnor sexualiseras i större utsträckning än sina manliga kollegor. Männen får kritik för bristande kompetens, medan kvinnor får kritik riktat mot deras utseende och kompetens. Kvinnor blir även utsatta för det som kallas för dubbel bestraffning. Med det menas till exempel att om en kvinna satsar för mycket på sin karriär så är hon en dålig mor, men om hon är hemma för länge med sina barn så är hon inte tillräckligt ambitiös i sitt arbete. Det går inte att göra rätt, menar Jarlbro. Förhållandet mellan hur kvinnor och män framställs och bedöms på olika sätt och tillskrivs olika typer av egenskaper kallas könsmaktsordningen (Jarlbro, 2006:58-64). Genusteorin är ett användbart verktyg för att identifiera om manliga och kvinnliga ledarskribenters upplevelser av näthat ser olika ut på grund av utövande av just könsmaktsordningen.

Inom dagens genusteori menar man att det finns makt hierarkier och -strukturer mellan män, kvinnor, personer med olika sexuella läggningar, med olika klasstillhörighet, i olika åldrar och människor med olika etniska bakgrunder (Fagerström & Nilson, 2008:22). Detta är dock inte ett synsätt som alltid funnits inom genus- eller feministisk teori. Den första och andra vågens feminism, eller kvinnoforskningen som den också kallades, fokuserade nästan uteslutande på den vita medelklasskvinnan (Fagerström & Nilson, 2008:11). Detta ledde till att forskarna fick motta mycket kritik och nya grenar av genusforskningen som queerforskning och maskulinitetsforskning tillkom (Fagerström & Nilson, 2008:17-20). Inom maskulinitetsforskningen har forskaren R.W. Connell haft stort inflytande med sin bok "Masculinities" (1995). I boken lägger han fram teorin om den "hegemoniska maskuliniteten", med detta menas att det inom alla kulturer finns för tiden och

kontexten extra önskvärda och eftertraktade egenskaper som män ”bör” besitta för att uppnå den ultimata maskuliniteten (Connell, 1995:77). Connell menar att den hegemoniska maskuliniteten är rörlig och dynamisk, den kan se olika ut beroende på kultur och kontext. I artikeln ”Hegemonic masculinity and beyond: 40 years of research in Sweden” (Hearn, mfl, 2012) beskrivs bland annat styrka, självständighet och handlingskraft som eftertraktade egenskaper i västerländska länder idag. Men vad som anses vara eftertraktade egenskaper nu kan se helt annorlunda ut imorgon (Connell, 1995:77).

Under de senaste årtiondena har genusteoretiker i Sverige börjat tillämpa begreppet intersektionalitet (Mulinari mfl, 2003:13). Med intersektionalitet menas att man tar hänsyn till flera faktorer när man studerar makthierarkier. Det räcker inte att endast se på könen man och kvinna (där kvinna i en västerländsk kontext är synonymt med vit kvinna), man måste även se på klass, etnisk bakgrund, ålder och sexualitet (Mulinari mfl, 2003:14). I boken ”White” (1997) studerar Richard Dyer hierarkier utifrån etnicitet, han belyser maktstrukturer mellan olika etniska grupper och även inom dessa. Dyer menar att det inom den västerländska kulturen råder en stark vithetsnorm, där vita är överrepresenterade inom medier och på maktposition och där alla ”icke-vita” är underrepresenterade och ses som avvikande (Dyer, 1997:11). Med hjälp av intersektionell genusteori ämnar jag att identifiera och analysera eventuella skillnader mellan kvinnliga och manliga ledarskribenters upplevelser av näthat samt studera om ”icke-svenska” ledarskribenter får motta annan typ av näthat än de ”svenska” ledarskribenterna. Med ”icke-svenska” menar jag att personen har annan etnisk bakgrund än svensk eller är första eller andra generationens invandrare. Med ”svenska” menar jag att personen och dess biologiska föräldrar är födda och uppvuxna i Sverige. Mer om intervjupersonerna och vilka uppgifter jag kommer att publicera om dem med hänsyn till deras integritet kommer senare i metodkapitlet.

Intersektionell genusteori kan ses som typiskt postmodernistisk. Angela McRobbie, brittisk forskare i kommunikation, diskuterar skillnaden mellan modernistisk feminism och postmodernistisk feminism i artikeln (som först publicerades 1993) ”Feminism, Postmodernism and the ”Real me”” (2012:433-441). McRobbie menar att en postmodernistisk syn på feminism eller genus öppnar för nya tolkningar och identiteter än tidigare. Hon skriver att den moderna feminismen hade snävare ”fack” för vilka identiteter som fick utrymme. Numera finns det fler faktorer som får ta plats än bara man och kvinna. Du kan vara svart kvinna, homosexuell man, transperson och så vidare. Detta gör att man kan ifrågasätta om det verkligen går att hitta ett ”Real me”, då alla människor har så många olika identiteter att ta hänsyn till. Hon menar att det är feminismens stora utmaning i framtiden, att försöka innefatta alla faktorer och strukturer som

skapar identiteter och inte falla in i mönstret att endast tala om män och kvinnor (McRobbie, 2012:433-441). McRobbies tankar är bra att ha med sig då man studerar strukturer som överlappar varandra och upprätthåller maktrelationer, ett exempel ur kontexten näthat kan vara att en kvinnlig ledarskribent med annan etnisk bakgrund än svensk utsätts för både sexism och rasism.

3.2 Deltagarkultur

Henry Jenkins, medie- och kommunikationsprofessor vid MIT i USA, har forskat mycket kring deltagarkultur. I boken "Konvergenskulturen : där nya och gamla medier kolliderar" (2012) skriver han om en ny tid där de nya medierna gjort konsumenter till producenter. Teorin om deltagarkultur är lämplig i en studie om näthat eftersom deltagandet på internet leder till att personer som inte uppskattar journalisters texter eller jobb nu väldigt lätt kan skicka iväg ett meddelande med sina åsikter och i värsta fall hot.

Deltagarkulturen har lett till att mediekonsumenter idag kan delta i, producera, dela och kommentera allt medieutbud (Jenkins, 2012:456). Detta är en följd av den mediekonvergens som skett tack vare den teknologiska utvecklingen som kommit under den senare halvan av 1900-talet och fram till idag. Med mediekonvergens menas att medierna idag flyter ihop och liknar varandra på olika sätt. En tidning är inte längre bara en tidning som trycks i pappersform. Idag finns tidningen på som nättidning, tidningar producerar TV-inslag, radiopodcasts och bilder (Jenkins, 2012:455). Jenkins menar att förändringar i kommunikationssystem tillsammans med utökade mediekkanaler lett till att fler röster blir hörda i dagens mediesamhälle (Jenkins, 2012:219). Idag kan ingen tala utan att bli ifrågasatt, vilket är en stor förändring jämfört med förr när TV och radio dominerade medieutbudet och de som framträdde i medierna var oemotsagda förutom möjligen i fikarum och hemma runt köksborden. Jenkins menar att deltagarkulturen ofta har positiv och demokratiserande effekt, då många fler får komma till tals än tidigare vilket leder till att både media och politiker måste ta mer hänsyn till den "vanliga" mediekonsumenten. Det har skett ett maktskifte, nu styr inte nyhetsförmedlarna agendan själva utan får dela den makten med konsumenterna som i större utsträckning har möjlighet att påverka medieinnehållet (Jenkins, 2012:220-222).

Jenkins har en tämligen positiv syn på deltagarkulturen. Visst är det bra att ingen kan uttala sig och vara oemotsagd, det är en demokratisk rättighet att få dela med sig av sina åsikter. Det finns dock en risk att perspektivet kan missa vissa negativa delar, som att journalister som utsätts för hot kan komma att censurera sig själva vilket i förlängningen blir ett hot mot demokratin. Ett annat problem är att man idag med enkelhet kan sätta upp en webbsida och kalla det man skriver för

nyheter vilket leder till att allt fler ”sanningssägarsidor” tar plats och får läsare som i olika stor utsträckning slutar följa de etablerade och seriösa nyhetsförmedlarna vilket leder till att källkritik tillämpas i lägre utsträckning och oemotsagda och påhittade nyheter kan ses som ”sanningar” (Fagerlund Jerrstedt, SVT Nyheter, 2015.). Jenkins bemöter kritiken i det avslutande kapitlet i ”Konvergenskulturen : där nya och gamla medier kolliderar” (2012:287-291), där han skriver att en del av deltagarkulturens baksida är när gräsrotskulturen cementerar gamla maktstrukturer som rasism, sexism och allmänt förtryck mot minoriteter. Han tar som exempel Youtube-parodier som skapades under den amerikanska valkampanjen 2008 när Barack Obama och Hillary Clinton tävlade om att bli presidentkandidat för Demokraternas parti. Parodierna hade inte sällan en grovt rasistisk och sexistisk ton där kontentan var att kvinnor och afroamerikaner inte lämpar sig för presidentposten. Trots detta ser Jenkins deltagarkulturen och konvergensen som demokratiserande och att det i längden kommer att ha goda effekter (Jenkins, 2012:289-291). Teorin är av vikt i min studie då den förklarar hur deltagandet i medieproduktion och -konsumtion ser ut idag.

3.3 Teori om emotion och retorik

Näthat är ett uttryck för känslor. När man studerar näthat är det viktigt att få en förståelse kring de bakomliggande orsakerna för hat och då kan forskaren Sara Ahmeds bok ”The Cultural Politics of Emotion” (2004) vara användbar. Boken behandlar kopplingen mellan emotion och retorik. Ahmeds teorier kan ge förståelse kring hur människor agerar när de blir förargade och beskriver grunden till varför människor kan känna så starkt hat att de utsätter andra för hot, vilket gör att det är passande teorier för just ämnet näthat.

Ahmed menar att emotionen hat ofta rättfärdigas med en kärlek till något annat. Till exempel kan en nationalist som känner hat emot invandrare rättfärdiga hatet med sin kärlek till nationen och sin önskan att hålla nationen ”ren”. Vidare menar Ahmed att hat ofta är kopplat till en rädsla för att mista något. Till exempel kan arbetaren hata invandraren eftersom hen är rädd för att förlorar sitt jobb åt denne. Hat kan ha en förenande effekt på grupper som anser sig vara utsatta för negligering. I en tid med dålig ekonomi, stora internationella konfliktområden och miljontals människor på flykt växer en osäkerhet och rädsla i väst att förlora den höga levnadsstandard vi är vana vid och då kan hat mot invandrare vara ett sätt att förklara och försvara det som upplevs vara hotat (Ahmed, 2004:42-44). När en person känner hat och blir arg kan näthat eller ”hate speech” bli ett sätt att få utlopp för sitt hat och ett sätt att krossa ”den andras” anda. Hatet blir ett sätt att effektivt påverka ”den andra” personens anda och på så vis bryta ned personen. Retoriken som

används blir färgad av emotionen personen känner (i det här fallet hat) och slår då över från att vara ett sätt att dela med sig av sin åsikt till att blir personligt och innefatta hot (Ahmed, 2004:58).

För att koppla detta till min studie skulle man kunna förklara en näthatares handlingar med att hen tycker så illa om det ledarskribenten förmedlar, till exempel en text som handlar om invandring, att hen känner att det effektivaste sättet att få skribenten att sluta skriva om ämnet är att ge sig på personen bakom texten och göra allt för att försöka krossa dennes anda - då kommer hot och hat in i bilden. I min intervjuguide har jag formulerat frågor som behandlar vilka ämnen ledarskribenterna anser är extra ”triggande” när de blir utsatta för näthat, detta blir intressant utifrån Ahmeds teorier för att analysera varför vissa ämnen upplevs mer provocerande än andra utifrån den kontext vi lever i i dagens Sverige. Mer om min intervjuguide kommer i senare metodkapitel.

4.0 Metod

I detta kapitel kommer jag att redogöra för och presentera val av metoder, genomförande samt resonemang kring de etiska aspekter som medföljer. Sedan presenteras och motiveras avgränsning och urval och avslutningsvis förs en metoddiskussion där metodval problematiseras och validitet och trovärdighet diskuteras.

4.1 Kvalitativa intervjuer och genomförande

Syftet med denna uppsats är att ta reda på hur ledarskribenter upplever och påverkas av näthat, vilket gör att en kvalitativ ansats är lämplig. Jan Trost skriver i boken ”Kvalitativa intervjuer” (2014:33) att en kvalitativ studies syfte, till skillnad från en kvantitativ, är att tolka hur en specifik grupp upplever ett visst fenomen. Jag har valt att använda kvalitativa intervjuer som metod och för att underlätta tolkningsarbetet av intervjuerna kompletteras metoden med en tematisk analys.

Jan Trost menar att det finns olika typer av kvalitativa intervjuer; strukturerade, ostrukturerade, öppna och stängda (2014:41-42). Jag har genomfört strukturerade intervjuer med öppna frågor i så stor utsträckning som möjligt. Med detta menar jag att intervjuerna varit strukturerade så till vida att de har behandlat det ämne som studien syftar till, det vill säga näthat, medan frågorna i så stor utsträckning som möjligt har varit öppna och utan svarsalternativ så att intervjupersonerna kunnat svara så fritt som möjligt inom ämnet. En del av de följdfrågor jag haft har varit stängda. Intervjuerna har i så största möjliga mån genomförts ansikte mot ansikte på en plats som jag låtit intervjupersonerna välja, detta för att de skulle känna sig så bekväma som möjligt (Trost, 2014:65). I ett fall fick intervjupersonen förhinder och intervjun genomfördes av den anledningen över telefon. I två fall har intervjuer genomförts över Skype på grund av geografiska och tidsmässiga skäl.

Vid genomförande av kvalitativa intervjuer finns ett antal etiska aspekter som bör tas i beaktning. Jag har utgått från Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002) om informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekrav. Alla intervjupersoner informerades i förväg om studiens syfte innan de gav sitt samtycke till att delta i studien. Jag har, i likhet med Anette Forsberg (2015), uteslutit alla personuppgifter som skulle kunna identifiera intervjupersonerna i publiceringen av denna uppsats. De enda uppgifterna som kan framkomma i studien är vilken typ av tidning informanten arbetar på, exempelvis lokaltidning, rikstäckande dagspress eller kvällspress

samt intervjupersonernas kön och om hen har annan etnisk bakgrund än svensk. Detta var samtliga intervjupersoner införstådda med innan de gav sitt samtycke till deltagande i studien. Precis som Forsberg gjorde i analyskapitlet i sin avhandling ”Sorgens avtryck. Erfarenheter av medverkan som sörjande i journalistik om brott och olyckor.” (2015) har jag fingerat namn åt mina intervjupersoner. Detta för att underlätta läsningen och samtidigt skydda informanternas identiteter.

Jag kontaktade alla intervjupersoner personligen över telefon eller mail och när tillräckligt många bestämt sig för att delta i studien (urvalet av intervjupersoner kommer att diskuteras ingående längre ned i kapitlet) skapade jag en intervjuguide med övergripande frågor och teman. Jan Trost anser att intervjuguiden inte ska innehålla i förväg formulerade frågor (2014:71). Jag valde ändå att skriva ned frågor som jag ville ställa då jag tyckte det fanns en risk att intervjuerna skulle frångå ämnet, jag såg frågorna som ett verktyg att kunna styra intervjun dit jag ville i förhållande till mitt syfte. Frågorna i guiden delades upp i följande teman: “näthat i yrket (och privat)”, “journalistikens och opinionsbildningens betydelse”, “näthat, genus och etnicitet” och “hur det sett ut över tid och hur det kan se ut i framtiden. Möjligheter och risker.”. Jag har följt Jan Trosts råd och utformat mina frågor så att intervjupersonerna fått svara på ”hur” snarare än ”varför” och jag har i största möjliga mån undvikit frågor med stängda svarsalternativ (Trost, 2014:53). När intervjuguiden var färdigställd tränade jag på att spela in mig själv och att lära mig frågorna utantill så att det skulle kännas mer naturligt och samtalsmässigt i intervjusituationen, detta är något som Karin Widerberg rekommenderar i boken ”Kvalitativ forskning i praktiken” som förberedelser inför genomförande av kvalitativa intervjuer (Widerberg, 2002:102). Jag provintervjuade även en anhörig som arbetar som ledarskribent innan jag träffade min första informant.

Alla intervjuer spelades in med hjälp av en ljudupptagningsapplikation i min mobiltelefon och transkriberades så snart som möjligt efter intervjutillfället. Sedan påbörjades tolkningsarbetet med hjälp av tematisk analys.

4.2 Urval, material och avgränsning

Urvalet av intervjupersoner har varit strategiskt. Med strategiskt urval menas att forskaren ställer upp vissa variabler som hen vill att intervjupersonerna ska uppfylla och söker sedan upp personer som passar in i dessa variabler (Trost, 2014:138). Jag har aktivt sökt kvinnor och män som arbetar som ledarskribenter på olika typer av tidningar; kvällspress, lokaltidning och rikstäckande dagstidning. Med hänsyn till informanternas integritet väljer jag att inte namnge vilka tidningar det

rör sig om då de flesta tidningar inte har särskilt många ledarskribenter på sina redaktioner, och risken finns att det skulle gå att identifiera intervjupersonerna om jag namnger deras arbetsplatser.

När urvalet är bestämt och det är dags att avgränsa antalet intervjuer som skall genomföras i en kvalitativ studie finns flera faktorer som ska tas hänsyn till. Det kan handla om tidsbegränsning, ett för stort material kan bli ohanterligt och ett för litet material kan ge för lite underlag för att dra några slutsatser av studien (Trost, 2014:143-144). I mitt fall visste jag att det skulle krävas resor för att kunna genomföra intervjuerna ansikte mot ansikte med så många som möjligt av informanterna. Jag har haft totalt tio veckor på mig att arbeta med uppsatsen och några av dessa veckor sträckte sig över julhelgen då många tar ledigt. Jag behövde även räkna med den tid det tar att transkribera och koda materialet. Med hänsyn till detta beräknade jag att åtta intervjuer á cirka 45 minuter var rimligt. Efter att ha genomfört intervjuerna visade det sig att längden varierade mellan 35-55 minuter beroende på vem jag pratade med. Eftersom att en av mina huvudteorier är intersektionell genusteori så är hälften av intervjupersonerna kvinnor och hälften män och två av dessa har annan etnisk bakgrund än svensk (jag hade gärna haft fler, men det finns inte särskilt många att välja bland). Om någon intervju av någon anledning inte skulle gå att använda i analysen eller om den skulle bli inställd eller liknande räknade jag med att jag ändå skulle ha ett tillräckligt stort material för att kunna genomföra en analys.

4.3 Tematisk analys

Tematisk analys är ett bra hjälpmedel när man ska koda ett stort material, som i mitt fall åtta stycken kvalitativa intervjuer. Karin Widerberg skriver i boken "Kvalitativ forskning i praktiken" att en tematisk analys ämnar identifiera återkommande teman i ett kvalitativt material (2002:144). Widerberg menar att det finns olika tillvägagångssätt för att identifiera teman. Jag har valt att utgå från ett av de hon beskriver, nämligen det teorinära tillvägagångssättet. Detta innebär att man utifrån sitt teoretiska ramverk ställer upp de teman man önskar belysa i analysen (Widerberg, 2002:145). I mitt fall kan exempel på teman utifrån intersektionell genusteori vara "Sexistiskt näthat" eller "Rasistiskt näthat". Ett annat kan utifrån teorin om deltagarkultur med koppling till yttrandefrihetsgrundlagen vara "Näthatets konsekvenser". Dock är det alltid viktigt att vara öppen för att andra teman än de teorinära kan dyka upp i materialet och att vara beredd på att ge dessa teman plats i analysen (Widerberg, 2002:145).

Alan Bryman ger i boken "Samhällsvetenskapliga metoder" exempel på variabler man bör söka efter för att underlätta sin tematiska analys (2008:529-530): repetitioner, metaforer, likheter och skillnader, språkliga kopplingar och teorirelaterat material.

Både Bryman och Widerberg anser att de tematiska tolkningarna med fördel kan påbörjas redan vid transkriberingen av kvalitativa intervjuer men samtidigt att upprepade läsningar av materialet är ett måste för att uppnå vetenskaplighet (Bryman, 2008:528, Widerberg, 2002:144). Jag har följt dessa råd och noggrant läst igenom allt mitt material för att sedan sammanställa analysen utifrån de teman jag identifierat. Redan vid transkribering påbörjades färgkodning av materialet utifrån olika teman som sedan sammanställts till större, mer övergripande teman. Uppsatsens analyskapitel är disponerat utifrån dessa teman.

4.4 Metoddiskussion

Det finns alltid för- och nackdelar med metoder av olika slag. Som forskare måste man alltid ha ett kritiskt förhållningssätt till sin roll och hur ens egna förutfattade meningar och erfarenheter kan komma att påverka de tolkningar och analyser som görs i en studie. Detta kan kopplas till begreppet trovärdighet. Hur hög trovärdigheten en kvalitativ studie har avgörs bland annat i forskarens förmåga att problematisera sin egen roll, förankring i teori och transparens kring genomförandet av studien (Trost, 2014:133). För att uppnå så hög trovärdighet som möjligt i min studie har jag valt att bifoga intervjuguiden med de frågor som jag ställt till intervjupersonerna så att läsaren själv ska kunna se materialet och ha en möjlighet att göra sina egna tolkningar (se bilaga 1) samt att jag så detaljerat som möjligt beskrivit tillvägagångssättet för studien. Jag är medveten om att mitt intresse för genusteori och näthat som fenomen kan ha påverkan på de tolkningar jag gjort av materialet och därav skada objektiviteten i studien. För att undvika detta har jag så noggrant som möjligt och upprepade gånger gått igenom materialet innan jag identifierat de teman som tas upp i analysen och hela tiden haft mitt teoretiska ramverk i åtanke. Dock är objektivitet ett begrepp som bör problematiseras när man talar om kvalitativa studier. Jan Hartman (2004:237) menar att "Kvalitativa undersökningar karakteriseras av att man försöker nå förståelse för livsvärlden hos en individ eller en grupp individer" och att en kvalitativ studie till skillnad från en kvantitativ inte ämnar ta reda på "sanningen" utan istället genom tolkningar nå förståelse för individen eller gruppen. Total objektivitet är inte möjlig för forskaren och är inte heller poängen i en kvalitativ studie, men det kan ändå finnas värde i att diskutera begreppet. Dock bör forskaren tolka materialet på ett så intersubjektivt sätt som möjligt, detta uppnås genom att genomgående och reflexivt styrka

påståenden och tolkningar med hjälp av teorier, samt att belysa fenomen utifrån flera infallsvinklar (Bergström & Boréus, 2012:113).

För att en studie ska ha hög validitet gäller det att forskaren undersökt det som verkligen ska undersökas (Trost, 2014:132). För att uppnå validitet i min studie har jag hela tiden återgått till mitt syfte och mina frågeställningar för att undvika att frångå ämnet. Innan studien påbörjades övervägde jag att göra en webbaserad enkätundersökning, men valde bort det alternativet då syftet med studien är kvalitativt och risken med enkätundersökningar är att svaren blir alltför kvantitativa även om enkätfrågor kan vara formulerade både på ett kvalitativt eller kvantitativt sätt (Trost, 2012:21).

Kvalitativa studier får ofta kritik för att vara ovetenskapliga så till vida att det ofta rör sig om ett litet urval som ska studeras. Kritikerna menar att en kvalitativ studie inte är tillräckligt generaliserbar (Trost, 2014:34). Urvalet i denna studie kan anses vara för litet för att kunna dra några övergripande slutsatser kring ledarskribenters upplevelser av näthat. I syftet har jag dock preciserat att studien syftar till att studera hur tillfrågade ledarskribenter upplever att de påverkas av näthat. Jag påstår med andra ord inte att denna studie kan sägas tala för alla ledarskribenter i Sverige.

5.0 Resultat och analys

I följande avsnitt kommer uppsatsens analys presenteras utifrån de fyra teman som framkommit vid upprepad läsning och tolkning av samtalen med intervjupersonerna. ”Rasistiskt näthat”, ”Sexistiskt näthat”, ”Emotionellt näthat” och ”Näthatets konsekvenser” är de fyra övergripande teman som presenteras i varsitt avsnitt där de bryts ned och analyseras i mindre beståndsdelar. För att underlätta för läsaren har jag gett intervjupersonerna alias. Namnen som förekommer i analysen är alltså fingerade och har ingen koppling till intervjupersonernas verkliga identiteter.

5.1 Rasistiskt näthat

Ett av de tydligaste teman som framkommit vid analys av samtliga intervjuer är ”Rasistiskt näthat”. Det handlar om egna upplevelser eller erfarenhet av vad kollegor blivit utsatta för. I mitt urval har jag haft två intervjupersoner som utsatts för rasism som varit direkt riktat mot dem som personer. Övriga intervjupersoner har fått frågan om de anser att kollegor med invandrarbakgrund får utstå en annan typ av näthat än de själva. Svaren visar att rasistiskt näthat är vanligt förekommande för personer som upplevs komma från ett annat land än Sverige. Jag skriver upplevs, eftersom det inte spelar någon roll om personen är född och uppvuxen i Sverige, har hen ett utländskt utseende eller namn så uppfattas hen inte som svensk i näthatarnas ögon. ”Sarah” berättar:

Det blir personligen. På grund av min bakgrund. Men det märker vi ju alla ledarskribenter i mitt jobb, att de andra får höra att ”det beror på invandring” men till mig då säger de ”det beror på såna som dig”. De tillskriver mig en massa åsikter och egenskaper utifrån mitt namn. [...] Det som jag tycker är jobbigast det är de här fördomarna som jag utsätts för. De väldigt rasistiska. Det kan vara glåpord, och det handlar då både om kön och det beror på, folk vet inte exakt vilken bakgrund jag har men det är muslim, arab, iranier, you name it.

Som ”Sarah” nämner så utsätts hon inte bara för rasism utan även sexism, då hon befinner sig mellan två maktstrukturer som kvinna med annan etnisk bakgrund än svensk. Hon blir, mot sin vilja, positionerad i facket ”invandrarkvinna” oavsett vad hennes texter handlar om. Hon berättar:

Jag har ganska ofta skrivit om djurrätt, det är en av mina hjärtefrågor [...] Och jag är van vid att konflikten handlar om att jag har naiv inställning, eller ”det klart att vi ska äta kött” [...] Men plötsligt så blev det en islamiseringsfråga. Och det var jag inte beredd på. För två år sedan när jag skrev om skinka på julen [...] ledde det till en mailstorm som handlade om ”kom inte inte hit och islamisera, vi värnar vår kultur!” och någon man skrev till och med ”jag tänker äta dubbelt så mycket gris i

år!” (Skratt). Och då plötsligt så blev jag medveten om att folk ser inte mig som en djurrättskämpe [...] utan nu är jag plötsligt den här som försöker islamisera.

”Sarahs” upplevelser är ett tydligt exempel som går att koppla till intersektionell genusteori.

”Sarah” befinner sig mitt i två olika strukturer; kvinna i könshierarkin och avvikande från den etniska norm som råder i Sverige (Mulinari, mfl, 2003:13). I boken ”Mer än bara kvinnor och män, feministiska perspektiv på genus” skriver Jeanette Hägerström att begreppet etnicitet innebär en uppfattning av att man tillhör en viss grupp som delar existensvillkor, kultur, språk och förutsättningar (2003:79). Vidare skriver Hägerström att rasister använder rasistisk retorik för att upprätthålla ”underordnade representationer som vilar på etniska eller kulturella olikheter” (Hägerström, 2003:79). Den rasistiska retoriken riktad mot ledarskribenter som upplevs komma från en annan etnisk bakgrund än svensk kan tolkas som ett sätt för näthatarna att försöka förminska skribenternas svenska identiteter genom ett ”vi och dem”-perspektiv. Även ”Anna” utsätts för rasistiska kommentarer:

I mitt fall är ett argument som förs mot att jag skulle få ha rätt att uttala mig, det är att jag är en jävla kines (skratt), jag borde åka hem och äta ris. Det är liksom på en nivå som är så låg att man tänker ja, vad ska man göra?

För att koppla ”Anna” och ”Sarahs” erfarenheter av näthat till Nyberg och Wibergs artikel ”Sociala medier - ett nät av härskartekniker?” (2015) så kan man argumentera att de är utsatta för både ”osynliggörande”, ”dubbel bestraffning” och ”förlöjligande”. ”Osynliggörande” definierar Nyberg och Wiberg som ett sätt att förmedla till någon att deras åsikt inte är viktig (2015:5), i ”Anna” och ”Sarahs” fall är deras åsikter inte viktiga eftersom de inte är ”riktiga” svenskar. ”Dubbel bestraffning” innebär att du gör fel hur du än bär dig åt (Nyberg, Wiberg, 2015:6). ”Sarah” och ”Anna” angrips både som kvinnor och som (enligt näthatarna) ”icke-svenska”. Som ”Sarah” berättar spelar det ingen roll vad hon skriver om, reaktionerna är ändå rasistiska och sexistiska. ”Förlöjligande” innebär att man tar uppmärksamhet ifrån en persons uttalande eller åsikt genom att istället fokusera på, eller göra sig rolig över, till exempel personens utseende (Nyberg, Wiberg, 2015:6). ”Annas” åsikter betyder inget eftersom hon ”är en jävla kines” i näthatarens värld. ”Göran” sammanfattar sin uppfattning om vad de avgörande faktorerna är för vilken mängd och typ av näthat man blir utsatt för som ledarskribent:

Kvinnor får mer näthat än män. Rasifierade får mer näthat än vita. Yngre, skulle jag vilja säga typiskt sett, kvinnor som är rasifierade får en helt överproportionell andel av näthatet, det är helt bisarrt om man skulle gå igenom totalen så att säga.

Även ”Johan” menar att kvinnliga ledarskribenter med utländskt utseende eller namn i större utsträckning blir utsatta för rasistiskt näthat och får den så kallade ”SD-svansen” (anhängare till Sverigedemokraterna) efter sig, men han vill samtidigt problematisera begreppet invandrarbakgrund:

Jag vill kanske problematisera det så att man inte liksom gör det så enkelt för sig och säger att invandrarbakgrund drabbas av mer rasism eller mer näthat utan att frågan är komplex och invandrare är ju inte fria från att näthata. Tar vi mitt fall så har jag ju flera invandrare som är med och näthatar mig, men de kommer ifrån Ryssland eller Serbien. [...] jag är lite rädd för att man ibland hamnar i den där frågeställningen och sedan blir det ganska enkel endimensionell diskussion, rasist eller inte liksom [...] när det är så himla mycket mer komplext. Där vi ser [...] att det finns stort förakt mellan olika typer av invandrargrupper. Somalier står ju lägst tillsammans med romer på skalan och så vidare och så vidare.

Detta är ett intressant resonemang, och en viktig invändning, något som även Richard Dyer diskuterar i boken ”White” (1997). Inom alla grupper och etniciteter finns hierarkier, menar Dyer, och även inom den västerländska vitheten förekommer grupperingar som anses ”mer vita” än andra. Till exempel så har historiskt sett irländare, latinamerikaner och judar ibland ansetts vara vita, och ibland mindre vita (Dyer, 1997:51). Dyer menar även att det bland de som tillhör gruppen ”non-white” eller ”icke-vita” förekommer hierarkier där de som har ljusare hy premieras (Dyer, 1997:71). Men ”Johan” nämner somalier och romer som extra utsatta för förakt och i de fallen går det inte att endast förklara med visuella egenskaper som hudfärg, utan här måste även klass räknas in. Jeanette Hägerström skriver att exempelvis etnicitet, genus och klass är grundläggande byggstenar i identitetsskapande, både i förhållande till oss själva, men kanske framför allt i förhållande till andra människor (2003:277). Vilken utbildningsnivå man har, vad man har för jobb, vart man bor - allt spelar in i vilken identitet du har och hur andra ser på dig. Jag kommer att återkomma till just romer i avsnittet ”Emotionellt näthat”. Klassbegreppet är något som även ”Sarah” tar upp när hon pratar om näthat som hon får utstå:

[...] media, det märker man i USA också med hela Trump-kampanjen, [...] den här konspirationsteorin att media skulle styras av någon elit, hela det här som egentligen är en antisemitisk konspirationsteori. [...] konflikten blir ju att media är någon sorts elit och då blir man del av en skev bild liksom. För om man tittar på mina arbetsvillkor och lönen [...] vi har verkligen inte de sämsta såklart på arbetsmarknaden, man ska inte hålla på och gnälla men, vi har verkligen också skitvillkor med bemanningsföretag, osäkra anställningar [...] vi hänger löst hela tiden på bantade redaktioner. [...] Men sedan är det förstås det här att jag är kvinna och har ett icke-svenskt utseende och namn, då provocerar det ännu mer. Men i början tyckte jag att hatmailen handlade mer om att ”du vet inte hur vanligt folk har det.” men nu är det mer ”åk tillbaka till ditt land om det inte passar här”. Om jag skriver om jämställdhet

då kommer det garanterat mail som är ”hur är det i ditt Arabien?” (Skratt) ”där ska du få se på jämställdhet!”.

Det ”Sarah” beskriver är precis det Jeanette Hägerström pratar om (2003:277), att hon får utstå näthat på grund av hur människor uppfattar henne utifrån genus, etnicitet och klass. Hur ”Sarah” uppfattas av näthatarna och hur hennes egna självbild ser ut är två vitt skilda identiteter. Men de faktorer som kan sägas vara avgörande för hur hon bedöms av näthatarna är hennes kön, hennes ”icke-svenska” utseende och namn samt en föreställning om att de som arbetar inom media är en del av ”eliten”.

5.2 Sexistiskt näthat

Ett återkommande tema bland samtliga intervjupersoner är sexism. Kvinnliga ledarskribenter utsätts för det personligen och de manliga skribenterna upplever att deras kvinnliga kollegor utsätts för det. När det kommer till sexism är även ålder en faktor som återkommande nämns. Yngre kvinnor drabbas hårdare, menar ledarskribenterna. ”Ingrid” berättar om sexuellt hot hon fått utstå och varför hon tror att hon utsätts för näthat:

Men jag är ung brud, det sticker i ögonen, det har inte funnits förut på ledarsidan utan det är liksom äldre gubbar [...] Jag är 23, jag var ju 21 när jag började som ledarskribent [...] jag tror att det var väldigt provocerande att man inte har någon erfarenhet som går att skriva ned på pappret.. naiv ung brud liksom, du ska inte tro att du är något. [...] Så det kändes ju väldigt utpekande att det liksom är för att jag är tjej! Och jag är yngre. [...] det enda jag har anmält, var ett våldtäktshot [...] då hade jag skrivit om slöjor, och då var det en person som mailade [...] och skrev att [...] kontentan av din politik vill jag att du ska få känna och att du ska bli våldtagen av muslimska män och så..

Man kan säga att ”Ingrid” är utsatt för flera härskartekniker. ”Förlöjligande”, ”objektifiering”, ”påförande av skuld och skam” samt ”hot om våld” (Nyberg, Wiberg, 2015:5-7). Just denna kombination av härskartekniker är det särskilt vanligt att kvinnor utsätts för, menar Nyberg och Wiberg (2015:7). ”Ingrid” får utstå förlöjligande kommentarer på grund av att hon är ung kvinna, hon får höra att hennes åsikter inte är av vikt på grund av sin ålder och sitt kön. ”Ingrid” får även motta hot om våld där hon nedgraderas till ett objekt som ”förtjänar att våldtas” på grund av den politik hon företräder och de åsikter hon har som ung kvinna. ”Christina” ger sin syn på hur åldern spelar in i hur intressant eller ointressant man blir som måltavla för näthat:

Nu är ju jag liksom över fyrtio, jag är inte lika intressant längre som måltavla tror jag. Jag tror att det är det, att utvecklingen allteftersom nätet har blivit ett viktigare forum för att bedriva debatt på och kommentera saker på så har jag blivit äldre, jag har blivit

på nått sätt, en inte så tacksam måltavla längre. Det är min analys av läget. Jag är inte rasifierad, jag är kvinna men jag är äldre än yngre kan man säga. Jag gör mig inte riktigt lika bra som måltavla längre kan man säga.

Som Fagerström & Nilson skriver kan ålder ses som ännu en maktstruktur som går att addera till intersektionell teori om identitetsskapande (Fagerström & Nilson, 2008:22). Förutom genus, etnicitet och klass, så har ålder visat sig vara något som ledarskribenterna ser som en stark faktor i näthatarnas värld. Maktstrukturerna genus och ålder samverkar och förstärker varandra (Fagerström & Nilson, 2008:22), vilket leder till att yngre, kvinnliga ledarskribenter i stor utsträckning blir måltavlor för sexistiskt näthat. ”Anna” beskriver vad hon anser vara den generella skillnaden i vilken typ av näthat manliga och kvinnliga skribenter utsätts för:

Det tydliga blir det här med könsaspekten. Det används ju både till att argumentera om man ens ska lyssna på kvinnor, och att de inte ska ha rätt att uttala sig eller liksom så, men också hot om sexuellt våld. Och det tror jag inte att de manliga kollegorna på redaktionen får. Det finns ingen som talar om att de ska gå åt deras könsdelar eller något sånt där, det drabbar bara kvinnor tror jag.

Gunilla Jarlbro skriver att den offentliga sfären historiskt sett varit en manlig domän (2006:40). När kvinnor gör anspråk på delar av den offentliga sfären som till exempel i ledarskribenternas fall, politiken, så förekommer ofta reaktioner som syftar till att kränka eller trycka ned kvinnan (Jarlbro, 2006:40). ”Annas” exempel kan tolkas som att det räcker med att vara kvinna för att anses vara mindre värdig att uttala sig, och att en kvinnas åsikter i näthatarnas ögon per definition är mindre värda jämfört med en mans. Kränkningarna som kvinnliga ledarskribenter utsätts för tenderar att bli personliga, näthatarna angriper den privata kvinnan, inte den professionella ledarskribenten. ”Olof” beskriver varför han tror att män inte blir utsatta för sexistiskt näthat:

De flesta som håller på att trakassera andra är män. Män är överrepresenterade i alla former av våldsbrott, även psykiskt våld. När män trakasserar kvinnor så använder de inte sällan sexualiteten som metod eller mål. Vilket gör att kränkningarna mot kvinnor är mycket mer personliga eftersom de går in på det sexuella planet så att säga. Motsvarande fungerar inte mellan män. Jag kan inte bli sexuellt kränkt av en man på samma sätt helt enkelt därför att det finns väl någon spärr hos de där snubbarna som håller på. De kan inte säga att de vill steka min pitt i smör och äta upp den liksom för det skulle göra dem till mindre potenta män. Så att jag tror att det är könsskillnaderna som ligger bakom och gör att det finns en möjlighet att kränka kvinnor mycket hårdare. En biologisk analys.

Just det här med vad som är öppet för kränkningar är olika beroende på flera faktorer, ”Christina” resonerar kring vilka egenskaper näthatarna angriper:

Alla letar efter vad de på något sätt tror är öppet för pikar. I mitt fall så är det kvinna och hela det kittet, och sedan är jag ful och jag är tjock. Och då tror de att något av de här måste ju bli skitjobbigt för henne. Det märks att de letar och försöker hitta något personligt att angripa. Istället för att bara säga att "hon verkar korkad" för de inser att det är inte tillräckligt personligt för att på något sätt nå fram och göra skada. Någon man mailade och sa att han tyckte inte att jag skulle skriva om olika typer av saker för att det var uppenbart att jag led av psykisk ohälsa och sedan hade han inom parantes skrivit "ja, med tanke på att du är överviktig" (Skratt), att övervikt var ett tecken på psykisk ohälsa.

Enligt "Christina" söker alltså näthatarna aktivt efter ömma och personliga punkter. I hennes fall går de till angrepp mot hennes utseende och påstår att hon skulle lida av psykisk ohälsa i ett försök att koppla sådana egenskaper till hennes kompetens som ledarskribent. Att kvinnors utseende används som argument till kompetens eller avsaknad av kompetens är något som förekommit länge, och kan ses som symboliskt våld som utövas bland annat via kommunikation av olika slag (Jarlbro, 2006:41). Jarlbro beskriver det symboliska våldet som ett sätt att genom nedsättande retorik kring personliga egenskaper ge sig på den professionella kvinnan och på så sätt förminska hennes auktoritet (2006:41). Det "Christina" beskriver kan tolkas som ett uttryck för symboliskt våld mot hennes kvalifikationer i sin profession.

De manliga ledarskribenterna uppfattar att deras kvinnliga kollegor är hårdare drabbade av näthat än de själva och de tenderar att förminska sin egen utsatthet i förhållande till detta. "Olof" säger:

Näthat.. ja vadå, att folk skriver att jag är dum i huvudet på internet det bekommer mig överhuvudtaget inte. Jag är väl i och för sig ganska skonad eftersom att jag är kille, jag tror att det är värre för tjejer där det ofta blir så personliga liksom könsuttryck och sånt där som vi grabbar inte drabbas av.

"Göran" uttrycker sig på följande vis:

Vi har en rutin där jag, som är politisk chefsredaktör just nu, jag hanterar lite allting som rör oss [...] vad får mina kvinnliga kollegor, vad får jag och så där. Det skiljer sig väldigt mycket åt. Dels är det mycket mer personligt för kvinnor, dels är det mycket mer sexualiserat. Och det följer nästan alltid samma logiska mall att det är önskemål om våldtäkt [...] vilket inte förekommer när det gäller män. Och det är ett grövre språk skulle jag vilja säga generellt. Det är väl det som skiljer framför allt. Sedan är det så att kvinnor får mer än män. Det är regelbundet så. Volymen skiljer rätt mycket.

"Gunnar" beskriver en nedstämdhet över näthatet samtidigt som han påpekar att han anser att andra har det värre än honom:

Jag upptäckte efterhand att, även om jag inte alls på något sätt var drabbad som andra kan vara i branschen [...] kvinnor tror jag får mer än män och det är beroende på hur känd ens tidning är och så där, men jag upptäckte att det påverkade mig eller jag blev tyngd i hjärtat av att se den aggressiva, grova tonen, hatet och den totala oviljan att på något sätt förstå om man diskuterar och så.

Även ”Johan”, som själv blivit utsatt för grovt förtal och ett organiserat mönster av näthat, framhäver att en kvinnlig kollega som är utsatt för näthat från samma typer av grupperingar har det värre:

[...] hon har varit utsatt för ett mycket mer avancerat mönster och även om mitt fall ligger inom ramen för mönstret, så är det än så länge inte så pass avancerat som det hon har råkat ut för.

Samtliga av de manliga ledarskribenterna har varit eller är, i olika stor omfattning, utsatta för näthat. De har berättat om olaga hot, kränkningar och grova förtal. Jag har inte lyckats hitta någon studie eller statistik som visar att kvinnor är hårdare drabbade av näthat än män, men ledarskribenternas upplevelser och erfarenheter tyder på att så är fallet. I boken ”The offensive internet : Speech, privacy, and reputation” (Levmore & Nussbaum, 2010:69-84) beskrivs objektifieringen av kvinnor på internet som ett symptom av misogyni, eller kvinnohat. Levmore och Nussbaum beskriver en internetkultur där kvinnor ses som objekt och män tar sig rätten att objektifiera, kränka och förtala dem på grund av en känsla av att de själva är otillräckliga i en kultur där de förväntas vara lyckade, självständiga och starka (2010:69-82). Detta kan tolkas som en anledning till att ledarskribenterna upplever att kvinnor är hårdare utsatta för näthat än män. Det är även intressant att de manliga skribenterna tycks förminska sin egen utsatthet med motiveringen att de kvinnliga kollegorna har det värre. Inom genusforskningen finns förgreningen maskulinitetsforskning (Fagerström & Nilson, 2008:19-20). I artikeln ”Hegemonic Masculinity and Beyond : 40 Years of Research in Sweden” (Hearn, mfl, 2012) ges en historisk överblick över maskulinitetsforskningen i Sverige. I artikeln tas Connells teori om den ”hegemoniska maskuliniteten” upp som en ideal maskulinitet som representerar för tiden och kontexten högt önskvärda egenskaper (Connell, 1995:77, Hearn, mfl, 2012:44). I västvärlden idag handlar det ofta om styrka, självständighet och handlingskraft (Hearn, mfl, 2012:44). De manliga skribenternas tendens att förminska sina problem med näthat i förhållande till de kvinnliga kollegorna kan ses som uttryck för hegemonisk maskulinitet där de som män inte förväntas klaga eller prata om sina problem, då detta ses som svagheter. ”Gunnar” svarar på frågan ”vart söker du stöd när du blir utsatt för näthat?”:

Jag berättar nog nästan aldrig det för någon annan. Hemma berättar jag det inte, för det tycker jag inte att det är något som de ska behöva oroa sig för, annat än att jag sagt till min son att det förekommer som en del av uppfostran eller så. Men konkreta fall berättar jag nästan aldrig om därför att jag tycker inte att hemomgivningen behöver jag inte belasta med det. Det är en del av mitt uppdrag att bära det själv på det sättet. Till övriga tidningen och redaktionen berättar jag det heller inte av det skälet att dels att det sällan har varit så att det gått över styr.. men att jag inte säger det till tidningen de gånger som det händer, det är för att det dels inte är så jättegrovt [...] och dels för att om en medarbetare säger att man blivit utsatt för något, så måste tidningen ta hand om det och ta hand om sin medarbetare och dra igång en apparat kring det och jag är inte sån som person att jag tycker att jag vill det. Jag känner att så länge jag kan hantera det så är det inget stort problem.

Det går att tolka ”Gunnars” känsla av ansvar och självständighet samt ovilja att belasta omgivningen med sina problem som tecken på hegemonisk maskulinitet. Som man ska han bära det han blir utsatt för själv och inte dela med sig av, och belasta andra med sina problem.

5.3 Emotionellt näthat

Det tredje återkommande temat i intervjuerna är vad som väcker känslor hos läsarna och varför. Det framkom i tolkningen av samtalen med ledarskribenterna att det finns två olika faktorer som är avgörande för vilket näthat man utsätts för och vilka reaktioner man får. Det första är personen som skriver, det andra är ämnesvalet. De personliga egenskaperna hos ledarskribenterna har redan analyserats utifrån bland annat genus, etnicitet, klass och ålder. Nu ska jag analysera vilka ämnesval som ledarskribenterna anser vara extra triggande, och varför just dessa ämnen upplevs som provocerande av näthatarna.

Det första exemplet på ämne som ledarskribenterna lyft fram som triggande är invandring och integration. ”Gunnar” uttrycker sig så här:

Det har aldrig funnits någon fråga sedan tidigt 90-tal i alla fall som har väckt sådan irritation, sådan vrede, sådana aggressioner som just invandring. Det är väl någonting som ligger och slumrar i människan som gör att när människor tillkommer till ett land eller en miljö eller en stad så utlöser det någonting hos en del människor.

Enligt Sara Ahmeds teori om kopplingen mellan emotion och retorik så blir detta ett tydligt exempel på när man riktar sin ilska och sitt hat mot antingen ledarskribenten som på olika sätt resonerar kring ämnet invandring och på så sätt ses som företrädare för invandrare, eller så riktas hatet mot invandring och invandrarna i sig. Det blir en mekanism som syftar till att försvara det som upplevs vara hotat. I fallet invandring kan det vara möjligheter till jobb, höga kostnader som leder till nedskärningar inom andra områden i samhället eller en rädsla för att nationens kultur och tradition

skulle vara hotat (Ahmed, 2004:42-44). Vilka reaktioner ledarskribenterna får när de skriver om invandring handlar naturligtvis även om hur texten är vinklad. ”Olof” berättar om sin utgångspunkt:

Jag har ju tillhört de journalister som har skrivit om migrationspolitik. Ofta med utgångspunkt att det finns höga kostnader och svåra integrationsproblem som följd och det har inte varit en populär vinkel utan tvärtom har jag fått en del skäll och skit för det i sociala medier.

”Sarah” beskriver hur hon ansträngt sig till att skriva en text om vad hon ser som positiva möjligheter med invandring:

[...] en gång skrev jag, och jag försökte verkligen vända det till något positivt, att hela välfärden skriker efter arbetskraft och här har vi en massa människor, utbildade folk, låt dem bli en del av samhället, vi behöver människor, anställ invandrare, lös problemen. Det provocerade framförallt män på högerkanten oerhört, och Sverigedemokrater. ”Ge jobb till våra unga först!”, ja men det fattas fortfarande arbetskraft liksom. Så folk blir jätteargade även om man försöker vända på det, ”så här skulle man kunna se på det”. Det blir snarare tvärtom att ”nu försöker du dölja sanningen.”.

Enligt ledarskribenternas erfarenheter så är invandring och integration ett känsligt och emotionellt ämne oavsett utgångspunkt och vinkling. Den som vill belysa problem med integration eller negativa konsekvenser av invandring får utstå näthat precis som den som är positiv och lyfter positiva effekter och möjligheter.

Ett annat ämne som återkommande nämns som triggande är jämställdhet och feminism. Här berättar de kvinnliga ledarskribenterna om nedsättande kommentarer och påhopp som de menar syftar till att förminska dem som opinionsbildare. ”Christina” berättar hur hon ser på anledningen till att feminism är triggande:

Det har väl att göra med makt, förlorad makt och upplevt maktskifte, tror jag. [...] Kortfattat skulle jag nog säga det att man upplever att det finns ett hot mot hur saker och ting har varit och hur maktförhållandena som varit nu står på spel. Och helt plötsligt så måste man konkurrera om samma mängd makt med flera grupper och då kommer jag oundvikligen bli av med en del av min makt och en del av mitt inflytande. Jag märker bland äldre män som hör av sig att de tycker att de på något sätt typ ”här har jag hela livet på något sätt byggt på mig ett typ av förtroendekapital och jag borde få någonting för det”.

Enligt Richard Dyer finns det inom den manliga vita medelklassen en upplevd känsla av förlorad makt. Trots århundraden av privilegier så upplever de sig numera utkonkurrerade av både kvinnor och minoriteter av olika slag vilket leder till en ökad oro och ett ökat missnöje (Dyer, 1997:10). En tolkning är att näthatarna upplever att ingen längre bryr sig om dem och jämställdhet och kvinnor är

en del av hotet. ”Ingrid” sammanfattar sin syn på varför integration och feminism är så känsliga ämnen:

Integration och migration är de största och känsligaste ämnena i svensk politik och har blivit det under de senaste 3-4 åren kanske. Och jag tror att [...] det blir väldigt polariserat då [...] Och detsamma gäller nog feminism att det är väldigt onyanserat och polariserat och liksom ytterligheter. [...] Det är ju mycket i de ämnena som liksom slår an väldigt hårt i folk.[...] Det är svårare att uppröra med ekonomisk politik och man behöver ju inte en kandidatexamen för att tycka någonting i de här ämnena. Så det blir lättare att ta till sig det kommer närmare folk och det tycker jag på ett sätt tilltalar väldigt mycket och [...] det blir lättare att delta i samtalet men det kommer lätt bli väldigt extrema ytterligheter i samtalet.

”Ingrids” sammanfattning går tydligt att koppla till Sara Ahmeds teori, ämnen med starka grupperingar, ”vi och dem”-perspektiv och upplevelser av att något är hotat kan leda till att retoriken piskas upp (Ahmed, 2004:42-44).

Säkerhetspolitik är ett ämne som ledarskribenterna beskriver som ytterst känsligt, det näthat som följer en text om säkerhetspolitik är ofta välorganiserat på ett helt annat sätt än till exempel näthat som behandlar invandring. ”Christina” berättar:

Sen skulle jag säga att det även är en annan grupp, och det är om man skriver om försvarspolitik eller polisen, någon form av det organiserade maktmonopolet i Sverige. Då dyker en ny grupp av vita kränkta män upp som jag inte nödvändigtvis uppfattar som samma grupp, utan det känns som två stycken. Faktum är att den andra gruppen är läskigare, de är bättre organiserade än rasisterna. Man skriver om försvarspolitik eller säkerhetspolitik och den gruppen tycker jag är läskig, jag tycker att de är otäcka för att de ofta har positioner. Det har inte de andra. Rasse-gruppen de har inte egentligen inte några positioner i samhället, men den andra är rätt väletablerade. Så det kan jag tycka är läskigt. För där kan tonen bli lika obehaglig. Det är någonting nytt och där känner jag att jag emellanåt att avhåller mig ifrån att ge mig in i den typen av frågor.

”Johan” har mycket erfarenhet av näthat som en konsekvens av att han skriver om just säkerhetspolitiska frågor:

Jag är ständigt punktmarkerad, särskilt i vissa ämnen. Varje postning jag gör drar till sig uppmärksamhet av negativ förklenande innebörd. Och eftersom det också pågår en, vad man får kalla för en organiserad kampanj, vars intensitet varierar.. men det finns ändå en organiserad uppmärksamhet kring mig som gör att jag också är eftertänksam på hur jag agerar i offentligheten.

Både ”Christina” och ”Johan” beskriver hur näthatet som följer texter om säkerhetspolitisk har lett till konsekvenser för dem. ”Christina” berättar att det händer att hon avhåller sig ifrån att skriva om dessa ämnen på grund av de reaktioner hon vet kan komma. Det ”Johan” är utsatt för har lett till att han känner sig tvungen att begränsa sig i offentligheten och även i sitt privatliv (mer om detta i

nästa avsnitt). Sara Ahmed skriver att målet för grupper som med hjälp av hatretorik ger sig på individer är att krossa personens ”anda” (Ahmed, 2004:58). Varken ”Christina” eller ”Johan” är krossade, men de begränsningar och åtgärder de vidtar till följd av reaktionerna kring säkerhetspolitiska texter kan ses som exempel på hur den organiserade hatretoriken ändå lyckats göra viss skada.

Ett sista exempel på ämne som lyfts som triggnande för näthat är romer/tiggare. ”Sarah” menar att tonen aldrig är så rå som när hon skriver om just romer:

Jag ska ändå säga att när jag skriver om romer, det är då det blir som värst faktiskt. Och det är jättesorgligt att se. Jag blir lite orolig, för jag upplever att Sverige inte riktigt har gjort upp med sitt hat och fördomarna när det gäller romer. Att det lever kvar någonstans.

Även ”Gunnar” har liknande upplevelser:

Tiggarna är ju, för mig i alla fall och även för det svenska samhället egentligen, ett nytt fenomen i den storleksordningen som det har varit under de senaste åren. Och där skulle jag säga att tiggarna har i ännu högre grad än flyktingarna utlöst mycket mycket grova reaktioner. Så om jag skulle rangordna det så skulle jag säga från mitt perspektiv att tiggarna har varit det som har utlöst allra mest. Eller åtminstone i bredare grupper, det är inte bara de här hatgrupperna, utan även ganska utbredd bland befolkningen i stort som det har funnits något slags hat emot tiggare.

Som jag var inne på tidigare i avsnittet ”Rasistiskt näthat” så är en tolkning som kan göras att hatet som riktas mot romer inte endast kan förklaras genom rasism. Romer har historiskt sett varit en minoritetsgrupp som ofta stått utanför den svenska välfärden med utbildning, arbete och vård. Det utbredda förakt ”Sarah” och ”Gunnar” beskriver kan ur ett intersektionellt perspektiv ses som både rasism och ett klassförakt mot en grupp som genom starkt kulturellt arv till stor del inte anpassat sig efter den svenska synen på välfärd och arbete. Den grova tonen kan förklaras genom Sara Ahmeds teori (2004:42-44) att ”vi” svenskar anser att ”de”, romerna, utgör ett hot mot den svenska synen på hur samhället ska se ut och att hatet då övergår i grovt hatisk retorik som ledarskribenterna får motta.

5.4 Näthatets konsekvenser

Vilka konsekvenser näthatet har för ledarskribenterna är väldigt individuellt. De som upplever att de är relativt förskonade talar mer i övergripande samhällstermer när de beskriver näthatets påverkan på dem och samhället. För de som är hårdare drabbade har näthatet negativ

påverkan i både arbets- och privatlivet. ”Ingrid”, som precis slutat som ledarskribent och bytt tjänstveckorna innan vi träffades, berättar att hon upplevt en tappad lust till att diskutera politik med vänner, något som hon gjort med glädje innan näthatet drabbade henne. Hon berättar vidare:

Först blir man ju så här.. nån läser, nån reagerar, och det känns ju bra att det liksom inte är en död text, men samtidigt blev det ju att det liksom triggade igång så fort det hände nånting att jag blev liksom stressad över.. jag blev på en gång ganska rädd! Och tänkte [...] det är inte ett så stort län, dom här gubbarna kan leta upp mig. Jag dolde mitt nummer, och fastän jag flyttade runt lät jag min adress vara kvar hos mamma och pappa för jag vågade liksom inte ha adressen efter mig [...] jag tänkte ju så här ”jag tänker inte ställa mig tillbaka”, ”jag tänker inte ändra på mig”. Det var verkligen den inställningen jag hade när jag skrev, men det var mycket som jag fick hålla tillbaka och jag blev nog ändå så att jag censurerade mig själv eftersom. [...] man vet ju att om jag skriver om det här ämnet, då kommer jag att få den där reaktionen [...] Så det är väl dels en erfarenhet men dels tror jag också att jag censurerade mig själv eller att jag begränsade mig själv till viss del.

Att näthatet ”Ingrid” utsatts för gått så långt att hon censurerat sig själv är ett tecken på att näthat kan ses som ett hot mot demokratin. ”Johan” berättar om hur näthatet påverkar honom i privat- och yrkeslivet:

Jag har slutat posta på mitt facebook-konto sånt som.. jag har slutat att posta familjebilder, det har gått tvärbort. Det innebär också att när jag är i jobbet i olika typer av möten och sammanhang så uppdaterar jag inte var jag är, för att jag inte vill att man ska kunna följa mig. Det kan vara vissa till exempel utlandsresor som jag inte ens berättar att jag är ute på i mina sociala medier-konton. Och innan skulle jag glatt ha delat med vilka jag träffar och var jag träffar dem som ett sätt att liksom bygga mitt varumärke, men det har jag slutat med helt om jag inte är ute i ett sammanhang som är offentligt,[...] då kan jag ju dela med mig av att jag är där jag gör det.

”Johans” liv har förändrats mycket till följd av näthat och han har blivit tvungen att begränsa sig på ett sätt som han inte behövde förr. Även ”Sarah” beskriver begränsningar i det privata:

Jag är mycket mindre aktiv i sociala medier idag än vad jag var tidigare. [...] Men annars.. det klart att man kan bli rädd också. Det är en av de tuffaste baksidorna och ibland märker jag att jag tänker när jag går hem sent på kvällen, eller om det står någon liksom. Men det här är svårt att prata öppet om också för man vill inte heller uppmuntra folk genom att låta dem veta att det här är något som man är rädd för. Men, det är en del och jag lever också med en sambo som är journalist och han säger exakt samma sak, att han också är orolig ibland och ser sig över axeln om han ser någon som står och att man tänker på det. Och det är ju hemskt. Men de vet ju vart vi bor liksom, vi har inte skyddad identitet och folk har skickat saker hem till oss. Men nu när du frågar så kommer jag att tänka på det här, men annars för att man ska kunna fungera i sin vardag så trycker man undan det och går vidare såklart. Men det är en aspekt, absolut, att man blivit mer rädd för den offentliga miljön.

Vaksamhet i offentliga miljöer och återhållsamhet i sociala medier är några av de negativa konsekvenser som ledarskribenterna får utstå till följd av näthat. Jenkins teori om deltagarkultur (Jenkins, 2012:220-222) framstår i de här sammanhangen som annat än positiv och demokratiserande. Baksidan av att det idag är så lätt att komma i kontakt med de journalister figurerar i medierna är att det med samma lätthet går att skapa fejkade konton bakom vilka man skickar hot och hat. Både ”Johan”, ”Sarah” och ”Ingrid” har till följd av näthat tvingats begränsa sina liv och lever med en ständig vaksamhet. I ”Ingrids” fall ledde det till tappad lust för att diskutera politiska frågor och till och med självcensur i arbetet, och börjar journalister censurera sig själva till följd av näthat är det ett reellt hot mot demokratin.

”Gunnar” anser sig vara relativt förskonad från näthat men beskriver en oro inför att näthatets ton och världsbild ska bli normaliserad:

Men risken är, som jag är väldigt bekymrad över just nu, det är att näthatets världsbild, tonfall, sätt att bedriva samhällsdebatt, sätt att bemöta andra debattörer som har andra åsikter än en själv att det i mycket högre grad, för det har fortfarande varit tabu, alla har varit överens om att näthat är ett problem, till och med de som själva har suttit hemma och näthatat har inte velat stå för det. Men risken är att det kan bli norm. Att det kan bli mer accepterat som ett legitimt sätt att uttrycka vad det nu är.

”Göran” berättar att näthatet gjort honom mindre benägen att rekommendera ledarskribent som yrke och han diskuterar vidare yttrandefriheten och det faktum att sociala medier, till skillnad från traditionella medier, saknar publicistiska riktlinjer:

Uppvigling har aldrig varit tillåtet. Det har aldrig inkluderats i yttrandefriheten. Inte heller att förtala människor eller att ljuga. Och de klart att de fenomenen måste ju också vara otillåtna och straffbara och myndigheterna måste slå ned på det oavsett om det är på nätet eller i vardagen. Men sedan är det ju så att det som skiljer nätet åt idag från när jag började (som ledarskribent reds.anm.) det är de sociala mediernas genomslagskraft. Och de sociala medierna saknar i allt väsentligt helt publicistisk policy. De saknar ansvariga utgivare, de saknar överhuvudtaget ett publicistiskt system.

Även ”Gunnar” och ”Görans” synpunkter kan ses som negativa konsekvenser av den deltagarkultur som råder i sociala medier idag. Detta är en diskussion som återkommande förekom, att plattformsägarna för sociala medier bör ha tydligare och skarpare policys och etiska regler. En annan faktor som flera av ledarskribenterna resonerade kring är fenomenet ”filterbubblor” och algoritmer där falsk information med lätthet kan spridas i sociala medier och riskerar att tas för sanningar. I likhet med journalisterna i Carlsson och Nilssons studie (2015) såg flera av skribenterna detta som ett hot mot demokratin och de objektiva, etablerade medierna. Dock är detta

med riktlinjer i sociala medier inte en oproblematiserad diskussion, ”Anna” talar om vikten i att stå upp för samhällets grundpelare och inte inskränka på bland annat yttrandefriheten:

Jag tänker att debatten, man måste hålla den fri, man måste i den här tiden när vi är som mest oroliga för alla möjliga krafter så måste man liksom stå upp för de här grundpelarna. Yttrandefrihet, tryckfrihet, demokrati. Även om folk riskerar att rösta fel, även om folk säger idiotiska saker. Det finns lagar för hur man får använda yttrandefriheten och tryckfriheten, de ska upprätthållas. Men vi ska inte inskränka dem av rädsla för att höra saker vi inte vill. Jag tror att det här är ett sånt gyllene tillfälle när principerna behövs som mest därför att om man är beredd att tumma på dem för att få som man vill så har man begått våld och då finns det ingenting som säger att en annan sida inte skulle använda samma mynt.

”Olof” är mer orolig över att yttrandefriheten ska inskränkas än de eventuella konsekvenser näthatet kan ha:

Jag oroar mig mer för dem som är så oroliga och säger att vi måste ha en värdegrund som är gemensam. Jag oroar mig mycket mer för dem som säger att de vill reglera möjligheten att uttrycka sig fritt. Ja, folk säger skitsaker och uttrycker sig på ett buffligt sätt och så har det varit i alla tider. Alternativet att det ska sitta någon smakpolis och avgöra vad folk får säga är mycket värre. Det har vi provat historiskt och jag tror inte att det kommer att gå. Jag tror att debatten om näthat och sådant kan ha sina positiva sidor. Men jag är mer oroad för att den ska leda över till en självcensur eller till en ve och fasa riktig censur.

Diskussionen är komplex och har många lager. Ledarskribenterna frågar sig hur man formulerar riktlinjer för kommunikation på nätet utan att inskränka på yttrandefriheten. Kopplar vi återigen till Jenkins teori om deltagarkultur (2012:220-222) så kan man säga att ledarskribenterna både ser de positiva och negativa delarna av det ökade deltagandet i medier på nätet. Å ena sidan finns det positiva sidorna att fler får komma till tals och att ingen kan uttala sig oemotsagd, vilket leder till en mer levande och demokratisk debatt med fler aktörer än förr. Å andra sidan finns de negativa konsekvenserna där risken är att den hatiska retoriken blir norm och att debatten i allt högre grad blir polariserad och uppdelad i ”åsiktsläger”. Deltagarkulturen kan sägas ha gjort det möjligt för näthatare att samlas och mobilisera sig på ett sätt som gör att de kan utsätta enskilda journalister eller skribenter för organiserat näthat som i förlängningen kan leda till självcensurer hos den utsatte. Den låga uppklarandestatistiken när det kommer till näthat som gått över gränsen till olaga hot, förtal eller ofredanden (Brottsförebyggande rådet, 2015:6) kan leda till att näthatarna kan fortsätta utan att det leder till några reella konsekvenser.

6.0 Slutdiskussion

Syftet med denna studie har varit ”att ur ett intersektionellt genusperspektiv studera hur tillfrågade ledarskribenter vid svenska tidningar upplever och påverkas av näthat, samt att resonera kring vilka konsekvenser näthatet kan ha för journalistikens demokratiska funktion.”. Följande frågeställningar har besvarats i analysen:

- Hur påverkas de tillfrågade ledarskribenterna i sitt arbets- och privatliv till följd av näthat?
- Vilka ämnen upplever de tillfrågade ledarskribenterna som triggande för näthat?
- Hur skiljer sig ledarskribenternas upplevelser av näthat åt beroende på kön och etnisk bakgrund?
- Vilka konsekvenser och följder ser ledarskribenterna av näthatet?

Resultaten visar att ledarskribenternas upplevelser av näthat är väldigt individuella, men att det finns tydliga strukturer för vem som drabbas av vad. Personer med annan etnisk bakgrund än svensk drabbas av det rasistiska näthatet och kvinnor av objektivering och sexism. Att vara kvinna med utländskt utseende eller namn innebär att du får motta överproportionell mängd näthat som både är sexistisk och rasistisk. Yngre skribenter utsätts för förlöjligande och förminskande kommentarer. Manliga skribenter är inte på något sätt förskonade från näthat, men anser att deras kvinnliga kollegor har det värre än dem själva. Vilket ämne ledarskribenten skriver om har stor inverkan på reaktionerna som kommer. Invandring, feminism, tiggare/romer och säkerhetspolitik är exempel på ämnen som triggar igång näthat.

Ledarskribenterna ser olika på konsekvenserna av näthat beroende på hur hårt drabbade de är personligen. De som är hårt drabbade får genomlida konsekvenser i privatlivet och yrkeslivet. Det kan vara tappad lust till att diskutera politik, behov av hemlig adress och telefonnummer, rädsla för att befinna sig i folksamlingar vid offentliga sammanhang, oro över att ta sig hem ensam sent om kvällarna, begränsningar i att inte kunna dela med sig av sitt privatliv i sociala medier och till och med själv censur. De som däremot inte anser sig vara särskilt drabbade diskuterar större samhällskonsekvenser till följd av näthat. Det handlar om en oro inför att den hårda tonen på nätet ska bli norm, att yngre, nya generationer ledarskribenter och journalister inte ska orka fortsätta, att undermedveten själv censur ska bli vanligare på redaktionerna och då i förlängningen hota journalistikens demokratiserande roll. Diskussioner kring filterbubblor, falska nyheter och låg upplysningsstatistik vid anmälda hot förekom bland flera av informanterna samt en stark vilja att

värna yttrandefriheten samtidigt som förtal, olaga hot och ofredanden inte får accepteras utan straff. Allt detta kan ses som negativa konsekvenser av ökad deltagarkultur på nätet. Nu kan likasinnade med lätthet gruppera sig och tillsammans föra mer eller mindre organiserade kampanjer mot oliktankande samt sprida falska ”sanningar” i olika kanaler. En lösning på problemet kanske kan vara att de digitala verktyg som håller på att utvecklas för journalister för att underlätta filtrering av falsk information i sociala medier, och som beskrivs i artikeln ”Identifying and Verifying News through Social Media” (Schifferes, mfl, 2014:406-416), även kan användas av privatpersoner. Frågan är dock om dessa skulle användas av näthatarna som tenderar att ha uppfattningen att de etablerade medierna mörkar sanningen för dem.

Studiens resultat är aktuella i dagens medielandskap där åsikter fått en större tyngd än tidigare i förhållande till fakta och traditionell journalistik och i en tid då åsiktstexter delas mycket på nätet. Det är viktigt att veta vad som styr opinionsbildningen. Om det är så att hatiska kommentarer och hot påverkar vad som skrivs och om vissa åsikter tystas som en konsekvens av näthat kan det sägas vara allvarligt för demokratin. Ryssarnas hackerattacker anses ha haft inverkan på valet i USA (Gerdfeldter, SVT Nyheter, 2017). På samma sätt kan själv censur som beror på hat och hot mot opinionsbildare ha inverkan på hur människor uppfattar samhället och tar ställning i val och därmed i förlängningen vara ett hot mot demokratin.

6.1 Förslag på fortsatt forskning

Det finns många intressanta sätt att studera näthat på. Förslag på fortsatt forskning kan bland annat vara att studera hur det organiserade näthatet ser ut, hur grupperingar på nätet hjälps åt att nåtata utvalda måltavlor. Detta skulle kunna göras genom en observationsstudie där forskaren infiltrerar någon gruppering. En annan ingång kan vara att försöka få kontakt med någon av de personer som befinner sig på insidan och sedan intervjua hen och genom snöbollsmetod komma i kontakt med flera. Ett annat förslag är att utföra en enkätstudie där samtliga ledarskribenter i Sverige ombeds delta för att se hur stor andel som upplever att de är drabbade av näthat samt hur stor andel som anser att näthatet påverkar dem i uppdraget som opinionsbildare.

Källförteckning:

Ahmed, Sara. 2004. *The Cultural Politics of Emotion*. Routledge.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red). 2012. *Textens mening och makt : Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Tredje upplagan. Studentlitteratur AB. Lund.

Bryman, Alan. 2008. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra upplagan. Liber AB. Malmö.

Brottsförebyggande rådet. 2015. *Rapport 2015:6 : Polisanmälda hot och kränkningar mot enskilda personer via internet*. https://www.bra.se/download/18.5e2a4a6b14ab166759985c/1422612591546/2015_6_Polisanm%C3%A4lda+hot+och+kr%C3%A4nkningar+mot+enskilda+personer+via+internet.pdf Hämtad 2016-12-07

Carlsson, Eric & Nilsson, Bo. 2015. *Technologies of participation: Community news and social media in Northern Sweden*. Journalism - Theory, Practice & Criticism. 2016, Vol. 17(8) 1113–1128. <http://jou.sagepub.com.proxy.ub.umu.se/content/17/8/1113.full.pdf+html> Hämtad 2016-11-28

Connell, R.W. 1995. *Masculinities*. University of California Press. Berkeley and Los Angeles, California.

Connolly, Kate ; Chrisafis, Angelique ; McPherson, Poppy ; Kirchgaessner, Stephanie ; Haas, Benjamin ; Phillips, Dominic ; Hunt, Elle ; Safi, Michael. 2016. *Fake news: an insidious trend that's fast becoming a global problem*. The Guardian. 2 december. <https://www.theguardian.com/media/2016/dec/02/fake-news-facebook-us-election-around-the-world> Hämtad 2017-01-03

Dyer, Richard. 1997. *White*. Routledge. London & New York.

Fagerlund, Jerrstedt, Karin. 2015. *Inrikes : Stor ökning av falsk information på nätet*. SVT Nyheter. 15 december. <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/falsk-information-sprids-pa-natet> Hämtad 2016-12-05

Fagerström, Linda & Nilson, Maria. 2008. *Genus, medier och masskultur*. Första upplagan. Gleerups utbildning AB. Malmö.

Forsberg, Anette. 2015. *Sorgens avtryck. Erfarenheter av medverkan som sörjande i journalistik om brott och olyckor*. Diss. Stockholms universitet. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:843497/FULLTEXT01.pdf> Hämtad 2016-11-07

Gerdfeldter, Mathias. 2017. *USA: Rysslands president Putin beordrade påverkan på presidentvalet*. SVT Nyheter/TT. 6 januari. <http://www.svt.se/nyheter/utrikes/usa-rysslands-president-putin-beordrade-paverkan-pa-presidentvalet> Hämtad 2017-01-06

Hartman, Jan. 2004. *Vetenskapligt tänkande. Från kunskapsteori till metodteori*. Studentlitteratur AB. Lund.

Hearn, Jeff ; Nordberg, Marie ; Andersson, Kjerstin ; Balkmar, Dag ; Gottzen, Lucas ; Klinth, Roger ; Pringle, Keith ; Sandberg, Linn ; Gottzén, Lucas. 2012. *Hegemonic masculinity and beyond: 40 years of research in Sweden*. Men and Masculinities, 2012, Vol.15(1), pp.31-55. <http://journals.sagepub.com.proxy.ub.umu.se/doi/pdf/10.1177/1097184X11432113> Hämtad 2017-01-02

Horvatovic, Iva. 2016. *Kultur : "Så ska Facebook stoppa falska nyheter"*. SVT Nyheter. 19 november. <http://www.svt.se/kultur/sa-ska-facebook-stoppa-falska-nyheter> Hämtad 2017-01-02

Hägerström, Jeanette. 2003. *Utmaningar i feministisk teori*. **Mulinari, Diana, Sandell, Kerstin & Schömer, Eva (Red.).** *Mer än bara kvinnor och män : feministiska perspektiv på genus*. Studentlitteratur AB. Lund. Sid. 275-291.

Jarlbro, Gunilla. 2006. *Medier, genus och makt*. Studentlitteratur AB. Lund.

Jenkins, Henry. 2012. *Konvergenskulturen : där gamla och nya medier kolliderar*. Andra upplagan. Bokförlaget Daidalos AB. Göteborg.

Jenkins, Henry. 2012. *Quentin Tarantino's Star Wars?: Digital Cinema, Media convergence, and Participatory Culture.* **Durham, Meenakshi Gigi & Kellner, Douglas M. (red.).** *Media and Cultural Studies : keywords.* Second Edition. Wiley-Blackwell. Sid. 452-471.

Juridikinstitutet. 2016. *Vad är näthat?.* <http://www.juridikinstitutet.se/nathat> Hämtad 2016-12-12

Levmore, Saul & Nussbaum, Martha C (red). 2010. *The offensive internet : Speech, privacy, and reputation.* Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts. London, England.

McRobbie, Angela. 2012. *Feminism, Postmodernism and the "Real me".* **Durham, Meenakshi Gigi & Kellner, Douglas M. (red.).** *Media and Cultural Studies : keywords.* Second Edition. Wiley-Blackwell. Sid. 433-441.

Mulinari, Diana ; Sandell, Kerstin & Schömer, Eva (Red.). 2003. *Mer än bara kvinnor och män : feministiska perspektiv på genus.* Studentlitteratur AB. Lund.

Nyberg, Annakarin & Wiberg, Mikael. 2015. *Sociala medier - ett nät av härskartekniker?.* Human IT. 13.1(2015): 1–34. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:807676/FULLTEXT01.pdf> Hämtad 2016-11-28

Pettersson, Karin. 2013. *Ledare : Ett hot mot demokratin.* Aftonbladet. 10 april. <http://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/karinpettersson/article16577060.ab> Hämtad 2016-12-05

Riksdagen. 2016. *Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469).* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/yttrandefrihetsgrundlag-19911469_sfs-1991-1469 Hämtad 2016-12-12

Pariser, Eli. 2011. *The Filter Bubble : What The Internet Is Hiding From You.* Penguin Books Ltd. London, England.

Schiffers, Steve ; Newman, Nic ; Thurman, Neil ; Corney, David ; Göker, Ayse ; Martin, Carlos (2014) *Identifying and verifying news through social media.* Digital Journalism (Special Issue: Future of Journalism: In an age of digital media and economic uncertainty) 2(3): 406–418.

<http://www-tandfonline-com.proxy.ub.umu.se/doi/abs/10.1080/21670811.2014.892747> Hämtad 2016-11-21

Trost, Jan. 2012. *Enkätboken*. Fjärde upplagan. Studentlitteratur AB. Lund.

Trost, Jan. 2014. *Kvalitativa intervjuer*. Fjärde upplagan. Studentlitteratur AB. Lund.

Uppdrag granskning. Februari 2013. *Så har näthatet påverkat oss*. SVT. <http://www.svt.se/ug/sahar-nathatet-paverkat-oss> Hämtad 2016-11-02

Vetenskapsrådet. 2002. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf
Hämtad 2016-11-07

Widerberg, Karin. 2002. *Kvalitativ forskning i praktiken*. Studentlitteratur AB. Lund.

Muntliga källor:

Intervjuperson 1 ”Johan”. Intervjuades 2016-11-11.

Intervjuperson 2 ”Ingrid”. Intervjuades 2016-11-14.

Intervjuperson 3 ”Christina”. Intervjuades 2016-11-15.

Intervjuperson 4 ”Gunnar”. Intervjuades 2016-11-18.

Intervjuperson 5 ”Olof”. Intervjuades 2016-11-23.

Intervjuperson 6 ”Sarah”. Intervjuades 2016-11-24.

Intervjuperson 7 ”Anna”. Intervjuades 2016-11-24.

Intervjuperson 8 ”Göran”. Intervjuades 2016-11-25.

Bilaga 1. Intervjuguide

Allmänt om yrket, bra för att starta upp ett samtal:

Hur länge har du jobbat som ledarskribent?

Kan du berätta lite om din bakgrund och hur det kommer sig att du har valt att arbeta med politisk journalistik?

Om näthat i yrket (och privat)

Kan du berätta om hur näthat påverkar dig i ditt yrkesliv och i din arbetssituation?

Kan du ge ett konkret exempel på näthat du har mottagit?

Har du någon gång funderat på att sluta som ledarskribent på grund av näthat?

- Har du någon gång tvekat att skriva om något på grund av risken för att få motta hot och hat?
Vilka ämnen får dig att tänka två gånger?

Kan du berätta om hur sånt här påverkar dig i ditt privatliv?

Har du upplevt hat och hot i ditt privatliv?

Hur såg det ut?

Hur ofta kollar du sociala medier och jobbmailen på fritiden?

Varför tror du att du får utstå näthat? (eller Varför tror du att du är förskonad?)

Vart söker du stöd när du blir utsatt för näthat?

Har du någon gjort en polisanmälan för hot du har blivit utsatt för?

Vad ledde det till?

Om journalistikens och opinionsbildningens betydelse

Vilken roll anser du att ledarsidor har i att sätta tonen för det offentliga samtalet?

Vilka ämnen upplever du som extra ”triggande” när det kommer till näthat?

Varför just dessa?

Hur kan reaktionerna se ut när du skrivit om något av de ämnena?

Näthat, genus och etnicitet

Upplever du att dina kvinnliga/manliga kollegor får motta en annan typ av näthat än du?

Vad skiljer er åt?

Upplever du att kollegor med invandrarbakgrund får utstå en annan typ av näthat än du?
Vad skiljer er åt?

Hur tror du att näthatet ser annorlunda ut för en lokaltidningsskribent jämfört med en rikstidningsskribent?

Hur det sett ut över tid och hur det kan bli i framtiden. Möjligheter och risker.

Hur upplever du att näthatet har förändrats över tid?
På vilket sätt ser det annorlunda ut om du jämför med när du började som ledarskribent?
Varför?

Vad anser du generellt om nätets betydelse för det offentliga samtalet och möjligheten att kunna sprida sina åsikter fritt?

Hur ser du på konflikten mellan å ena sidan rätten att uttrycka sin åsikt och risken för näthat?
Har du några förslag på hur problemen med näthat ska kunna tacklas?

Är det något du tycker att jag har missat, något du skulle vilja tillägga?

Tack så mycket för din medverkan.